

Respons

Marokko: Majestetsfornærmelse

- Lovverk om majestetsfornærmelse
- Eksempler på tiltale etter straffeloven
- Eksempler på tiltale etter presseloven

Lovverk om majestetsfornærmelse

Marokko er formelt sett et konstitusjonelt monarki. Landet har en lovgivende forsamling, men kongen har likevel svært stor makt, og kan styre gjennom dekret (*dahir*) uten å involvere parlamentet. Kongen og kretsen rundt ham, kalt *makhzen*, er de som egentlig styrer Marokko, og ikke parlamentet eller regjeringen, selv om disse institusjonene har fått noe mer makt etter reformer de siste årene. Kongen er også svært velhavende, og sto på 16. plass på Forbes' liste over Afrikas rikeste i 2014 (Dolan 2014).

Kongen som person og hans familie har en helt spesiell plass i Marokko. Kongefamilien antas å nedstamme fra profeten Mohammed, og kongen bærer tittelen «de troendes leder», noe som innebærer at han er islams høyeste autoritet i landet. Kongen er for øvrig populær i Marokko, og få, om noen, organiserte grupperinger (politiske partier, interesseorganisasjoner eller lignende) arbeider for å avskaffe monarkiet.

Grunnloven av 2011 beskriver kongens person som «ukrenkelig» (Constitution 2011). I tillegg til referansen i Grunnloven, kan majestetsfornærmelse straffes både i medhold av straffeloven og presseloven.

I henhold til straffeloven paragraf 179 er det ulovlig å kritisere kongen og hans familie. Strafferammen er fengsel i ett til fem år og bøter fra 200 – 1000 MAD (161 – 810 NOK) ved kritikk av kongen og tronarvingen, og fengsel fra seks måneder til to år og bøter fra 200 – 500 MAD ved kritikk av den øvrige kongefamilien (Code pénal 1962).

I presseloven av 2003 straffes krenkelse av kongen med fengsel i tre til fem år, samt med bøter. Krenkelse av islam, monarkiet som institusjon eller kongedømmets territoriale integritet straffes tilsvarende (Code de la presse 2003, paragraf 41).

Eksempler på domfellelse etter straffeloven

Det finnes flere saker hvor personer har blitt dømt til fengselsstraff for majestetsfornærmelse de siste årene. Under følger et utvalg av domfellelser etter straffeloven, beskrevet i marokkansk og fransk presse.¹ Listen er ikke uttømmende:

- I 2008 ble Fouad Mourtada dømt til tre års fengsel for å ha skulle utgitt seg for å være kong Mohammed VIs bror på Facebook. Saken førte til en folkelig mobilisering, hvor et av slagordene var «Mohammed VI, min frihet er helligere enn deg» (BBC 2008).
- I februar 2012 ble studenten Walid Bahomane dømt til et års ubetinget fengsel i domstolen i Rabat for å ha publisert karikaturtegninger av kongen på sin Facebook-konto (Almiraat 2012).
- I februar 2012 ble Abdessamad Haydour dømt til tre års fengsel i domstolen i Taza for å ha uttalt seg kritisk om kongen under en politisk demonstrasjon. Haydours uttalelser ble tatt opp på video, som så ble lagt ut på YouTube (HRW 2013).
- I september 2014 kjørte en person som i pressen omtales som kongens «dobbelgjenger» forbi kongen da han var ute på kjøretur i Fes. Vedkommende ble dømt til tre års fengsel i en domstol i Tetouan (Gaillard 2014).

Rettsforfølgelse av enkeltpersoner for majestetsfornærmelse etter straffeloven forutsetter *offentlig* kritikk av kongen, for eksempel gjennom karikaturtegninger, blogger, taler, videoer og lignende, og gjelder ikke private samtaler mellom enkeltpersoner. En person som er tiltalt eller dømt for majestetsfornærmelse, vil kunne fremlegge dokumentasjon på dette (kopi av avhørsrapport, tiltalebeslutning, dom, og lignende). Saker av denne typen vil også omtales i media.

Det er ikke kjent at marokkanske myndigheter reagerer på en utenomrettslig måte mot personer som uttaler seg kritisk mot kongen.

Det er ingen automatikk i at kritikk av, eller humor på bekostning av, kongen og kongefamilien, fører til straffeforfølgelse. I vurderingen av hvorvidt forholdet skal straffeforfølges, synes måten teksten eller tegningen er utført på, intensjonen som ligger bak og kontekst den er publisert i, å være forhold som vurderes.

Eksempler på domfellelse etter presseloven

Marokko liberaliserte media på 1990-tallet, under Hassan II, faren til dagens konge. Liberaliseringen innebar flere uavhengige aktører innenfor pressen, og skjedde i takt med en forbedring i menneskerettighetssituasjonen, også for journalister, sett i forhold til de såkalte «blyårene» i marokkansk historie (1956 til rundt 1995), hvor menneskerettighetsbruddene var mange. Marokko fikk en ny presselov i 2003, og selv om den nye loven innebærer en forbedring i forhold til tidligere lovverk, finnes det fortsatt et tjuetalls paragrafer i loven, knyttet blant annet til majestetsfornærmelse og ærekrenkelser, som innebærer fengselsstraff (Reporters sans frontières 2006b).

¹ Påtalegrunnlaget i de enkelte sakene kommer ikke alltid klart frem i presseomtalen, og i noen sammenhenger kan det ha blitt brukt en annen hjemmel enn paragraf 179 i straffeloven. Det er likevel det at handlingen eller ytringen på en eller annen måte er knyttet til kongen som er avgjørende og som fører til at myndighetene reagerer.

Under følger noen eksempler på rettsfølgelse av journalister og publikasjoner på bakgrunn av lovbestemmelsen om majestetsfornærmelse. Listen er ikke uttømmende:

- Ahmed Bechemsi, sjefsredaktør og grunnlegger av nyhetsmagasinet TelQuel, ble på hele 2000-tallet utsatt for det Reportere uten grenser omtaler som «juridisk trakassering» av marokkanske myndigheter (Reporters sans frontières 2006a). I 2007 ble han avhørt i to dager og senere siktet for å ha fornærmet kongen i en av sine lederartikler. Saken ble senere utsatt på ubestemt tid (Reporters sans frontières 2008). Bechemsi er i dag forsker ved Stanford-universitetet i USA.
- I 2006 måtte sjefsredaktør i Nichane (TelQuels arabiskspråklige versjon), Driss Ksikes, fratre sin stilling etter at magasinet hadde publisert en humor-spesial som ble oppfattet som krenkende mot islam og den avdøde kong Hassan II. Ksikes og journalisten Sanaa Elaji ble dømt til tre års betinget fengsel, bøter og tre måneders publiseringskarantene (Reporters sans frontières 2007). Ksikes er i dag sjefredaktør i magasinet Economica.
- I forbindelse med at det var ti år siden kong Mohammed VI tok over tronen i 2009, gjennomførte magasinet TelQuel i samarbeid med den franske avisa Le Monde en spørreundersøkelse om marokkanernes syn på kongen og hans styre. Undersøkelsen viste at hele 91 % anså kongens styre som «positiv» eller «svært positiv». Likevel besluttet Innenriksdepartementet å inndra nummeret, med henvisning til bestemmelsen om majestetsfornærmelse i presselovgivningen. Utgaven av Le Monde som omtalte undersøkelsen, ble også forbudt. Kommunikasjonsministeren uttalte at «monarkiet ikke skal være gjenstand for debatt, heller ikke gjennom en spørreundersøkelse» (Le Monde 2009).
- I september 2010 ble journalisten Driss Chahtane dømt til et års ubetinget fengsel etter å ha skrevet en artikkel om kongens helsetilstand i ukemagasinet Al-Michael (Slimani 2010).
- I september 2010 ble sjefsredaktør i avisen Akhbar Al-Youm Taoufik Bouachrine og tegner Khalid Gueddar dømt til tre års betinget fengsel og tre millioner MAD (2,4 millioner NOK) i bøter for en karikaturtegning av prins Moulay Ismail. Prinsen godtok unnskyldningen fra journalistene, og dommen ble ikke fullbyrdet, men de to ble senere dømt til et års betinget fengsel og 100 000 MAD i bøter for flaggskjending med bakgrunn i den samme karikaturen (Slimani 2010).

Sammenlignet med «blyårene» (1956-1995), blir langt færre journalister dømt til fengselsstraffer i dag, og de fleste journalister arbeider i fred for innblanding fra myndighetene uten noen gang å oppleve reaksjoner av noe slag (Slimani 2010). De som faktisk dømmes, dømmes i stor grad til betinget straff, og ikke til ubetinget fengsel, slik tilfellet var under «blyårene». Statsviteren Mohamed Tozy (som sitert i Slimani 2010) mener at myndighetene i større grad bruker *økonomiske* sanksjonsmuligheter for å ramme pressen. Ved å dømme mediebedrifter, publikasjoner eller enkeltjournalister til å betale store bøter, kan myndighetene effektivt «kvele» brysomme medieaktører økonomisk. Dette synet støttes også av Reportere uten grenser (Reporters sans frontières 2006b). Omfanget av reaksjoner varierer imidlertid over tid, og nådde på 2000-tallet en foreløpig topp i 2010.

Ettersom straffeloven kriminaliserer majestetsfornærmelse, pålegger store deler av pressen seg selvsensur når det gjelder informasjon om kongen og hans familie. Mange i utgangspunktet interessante og prinsipielle forhold rundt kongehuset, slik som for eksempel kongens økonomiske interesser, diskuteres ikke på en måte som tematikkens allmenne

interesse skulle tilsi. Kun enkelte maktkritiske publikasjoner, som for eksempel magasinet TelQuel, utfordrer på systematisk vis tabuet rundt kritikk av kongen og monarkiet.²

Utenlandsk presse

Presseloven av 2003 paragraf 29 sier at innførsel av aviser eller andre publikasjoner kan forbys av Kommunikationsdepartementet dersom de krenker islam, monarkiet, territorial integritet, Kongen eller offentlig ro og orden. Salg, distribusjon og reproduksjon straffes med fengsel fra seks måneder til tre år, og bøter fra 1200 til 50 000 MAD. Publikasjonen kan inndras og destrueres (Code de la presse 2003).

Marokko er tidligere fransk protektorat, og mange marokkanere er franskspråklige. Fransk presse har derfor alltid spilt en viktig rolle i Marokko, særlig blant landets høyt utdannede elite. Spania hadde kontroll på et område rundt byen Tetuán, samt spansk Vest-Sahara. Mange marokkanere behersker spansk, og leser spanskspråklig presse.

Det finnes flere eksempler på at franske og spanske publikasjoner har blitt fjernet fra det marokkanske markedet på grunn av «krenkelse av kongen». Et eksempel fra franskspråklig presse er utgaven av Le Monde som er nevnt over. I februar 2012 ble en utgave av den spanske avisa El País inndratt fra markedet på grunn av en karikatur av kong Mohammed VI. Men heller ikke når det gjelder internasjonal presse er det imidlertid noe automatikk i at myndighetene reagerer; en karikatur av Mohammed VI i magasinet Jeune Afrique i juli 2013 ble ikke kommentert av myndighetene, og utgaven ble solgt i Marokko på vanlig måte (Laaboudi 2013).

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

² En litt kuriøs hendelse illustrerer at «marokkanere flest» reagerer negativt på kritikk av kongen eller humor på hans bekostning. Da et Air France-fly på vei til Paris ble 20 minutter forsinket fra flyplassen i Casablanca fordi det måtte vente med å ta av til kongens fly hadde landet, oppfordret piloten passasjerene om å rette eventuelle krav om kompensasjon til det kongelige slott i Rabat. Flere passasjerer reagerte kraftig på spøken, og en passasjer uttalte at «når man ler av kongen, ler man av alle marokkanere» (France 24 2013). En gruppe passasjerer slo seg sammen og dannet *Collectif du vol AF 2497* (etter flight-nummeret), og saksøkte flyselskapet for ærekrenkelser mot kongen (Le Parisien 2013). Reaksjonen kan imidlertid ikke utelukkende ses på som en reaksjon mot kritikk av kongen, men må også ses i lys av kolonitida og Marokkos fortid som fransk protektorat. Utsagn som kan tolkes som uttrykk for arroganse og nedlatenhet fra representanter fra den tidligere kolonimakta, tas i en slik sammenheng ille opp.

Respons Marokko: Majestetsfornærmelse

Referanser

Skriftlige kilder

- Almiraat, H. (2012, 8.februar). Morocco: Busted for Posting Caricatures of the King on Facebook. *Global Voices Online*. Tilgjengelig fra <http://advocacy.globalvoicesonline.org/2012/02/08/morocco-busted-for-posting-caricatures-of-the-king-on-facebook-2/> [lastet ned 13. mars 2015]
- BBC (2008, 23. februar). Jail for Facebook Spoof Moroccan. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7258950.stm> [lastet ned 13. mars 2015]
- [Code pénal] (1962). *Dahir N° 1-59-413 du 28 jourmada II 1382 (26 novembre 1962) portant approbation du texte du code pénal*. Tilgjengelig fra <http://adala.justice.gov.ma/production/legislation/fr/penal/Code%20Penal.htm> [lastet ned 13. mars 2015]
- [Code de la presse] (2003). *Dahir N° 1-02-207 du 25 rejev 1423 (3 octobre 2002) portant promulgation de la loi n° 77-00 modifiant et complétant le dahir n° 1-58-378 du 3 jourmada I 1378 (15 novembre 1958) formant code de la presse et de l'édition*. Tilgjengelig fra <http://adala.justice.gov.ma/production/html/Fr/liens/..%5C44731.htm> [lastet ned 13. mars 2015]
- [Constitution] (2011). *Dahir N° 1-11-91 du 27 chaabane 1432 (29. juli 2011) portant promulgation du texte de la Constitution*. Tilgjengelig fra http://www.amb-maroc.fr/constitution/Nouvelle_Constitution_%20Maroc2011.pdf [lastet ned 13. mars 2015]
- Dolan, K. (2014, 19. november). Africa's 50 richest. *Forbes*. Tilgjengelig fra <http://www.forbes.com/profile/king-mohammed-vi/> [lastet ned 12. mars 2015]
- France 24 (2013, 1. april). Air France dans l'embarras à cause d'une plaisanterie sur le roi du Maroc. *France 24*. Tilgjengelig fra http://www.france24.com/fr/20130211-maroc-insulte-humour-air-france-justice-roi-mohammed-vi-casablanca-paris/#./?&_suid=14264972945140016918653542875306 [lastet ned 16. mars 2015]
- Gaillard, B. (2014, 11. september). Maroc: Trois ans de prison pour le sosie du Roi. *Europe1*. Tilgjengelig fra <http://www.europe1.fr/international/maroc-trois-ans-de-prison-pour-le-sosie-de-mohamed-vi-2228233> [lastet ned 13. mars 2015]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2013, 16. juli). *Morocco: Free student Imprisoned for "Insulting" King*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2013/07/16/morocco-free-student-imprisoned-insulting-king> [lastet ned 13. mars 2015]
- Laaboudi, J. (2013, 29. juli). Une caricature du Roi Mohammed VI non censurée au Maroc. *Bladi.net*. Tilgjengelig fra <http://www.bladi.net/caricature-roi-mohammed-6-censure-maroc.html> [lastet ned 13. mars 2013]
- Le Monde (2009, 4. august). La France « regrette » l'interdiction de vente du « Monde » au Maroc. *Le Monde*. Tilgjengelig fra http://www.lemonde.fr/afrique/article/2009/08/04/le-monde-interdit-a-la-vente-au-maroc_1225465_3212.html [lastet ned 16. mars 2015]
- Le Parisien (2013, 11. februar). Blague d'un pilote sur le roi du Maroc: Air France assignée en justice. *Le Parisien*. Tilgjengelig fra <http://www.leparisien.fr/international/blague-d-un-pilote-sur-le-roi-du-maroc-air-france-assignee-en-justice-11-02-2013-2558443.php> [lastet ned 16. mars 2015]
- Reporters sans frontières (2008, 4. september). *Le procès d'Ahmed Reda Benchemsi reporté sine die par la justice marocaine*. Paris: Reporters sans frontières. Tilgjengelig fra <http://fr.rsf.org/maroc-le-proces-d-ahmed-reda-benchemsi-04-09-2008,28427.html> [lastet ned 13. mars 2015]
- Reporters sans frontières (2007, 15. januar). *Le directeur de Nichane condamné à trois ans de prison avec sursis: Reporters sans frontières dénonce une décision scandaleuse*. Paris: Reporters sans frontières. Tilgjengelig fra <http://fr.rsf.org/maroc-le-directeur-de-nichane-condamne-a-15-01-2007,20405.html> [lastet ned 16. mars 2015]

Respons Marokko: Majestetsfornærmelse

- Reporters sans frontières (2006a, 7. februar). *Le harcèlement judiciaire à l'égard de TelQuel continue. L'hebdomadaire de nouveau condamné en appel*. Paris: Reporters sans frontières. Tilgjengelig fra <http://fr.rsf.org/maroc-le-harcelement-judiciaire-a-l-07-02-2006.16383.html> [lastet ned 13. mars 2015]
- Reporters sans frontières (2006b, 7. april). *Liberté de la presse au Maroc: Selon Reporters sans frontières : « Les lignes rouges réculent, mais de nombreux problèmes persistent »*. Paris: Reporters sans frontières. Tilgjengelig via EuropeMaroc <http://europemaroc.com/press2.html> [lastet ned 13. mars 2015]
- Slimani, L. (2010, 26. april). La presse indépendante en crise. *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAJA2571p038-042.xml0/m-dia-maroc-gouvernement-pressela-presse-ind-pendante-en-crise.html> [lastet ned 13. mars 2015]

© Landinfo 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.